

סוגיות בצורות – תרגילים - 3

שאלות

חנה היאס

התקשורת מצהירה על **פְּנִיָּתָהּ** להיות כלב השמירה של הדמוקרטיה. ואכן היא **מְתַפְּנֶנֶת** היטב לתפקידה זה. מן השעות שבהן טרם **הִתְנַוָּץ** הטל, טרם **שׁוֹרְרוּ** הציפורים את תפילת השחר, כבר שומעים את נביחותיהם של ילבי התקשורת, והם **מְשׁוֹחָחִים** בלהט **וּמְעוֹרְרִים** את ציבור שוחרי הצדק **הַמְצוֹתָתִים** להם, לזקוף אוזניהם ולהרים גבה: הייתכן? האומנם שערורייה כזו (או אחרת) **מְתַחַלְלֵת** במחוזותינו, ואנו נחשה? והם **קָמִים וּמְתַקוּמָמִים**...
וכלבי השמירה - ברצותם הם **מוֹשִׁיטִים** את שרביט החסד **בְּחִנְיָהּ** לשור **מוֹעֵד** ו**מְעוֹדְדִים** את האמפתיה והחמלה כלפיו, וברצותם הם **מְנִיפִים** את מקל החובלים, **מְאוֹתָתִים** בו לעברם של אלה **הַמוֹצְצִים**, כביכול, את דמם של המסכנים, ומשקים בהם את שוחרי הצדק **הַמְתַפְּנֶנִים** בהתאם לגחמותיהם.
ואתם, אשר מוח לכם בקודקודכם, **הַתְּבוֹנְנֵי וְדוֹנֵי**: האומנם כלבי שמירה הם אלה, או שמא כלבים שדרושה שמירה מפניהם?...

1. רוב הפעלים בטקסט הם בזמן הווה. הסבירו מה התועלת הרטורית המושגת מעובדה זו.

2. בכל אחד מזוגות המילים שלפניכם (1-3) שתי צורות המנותחות באופן אחד.

א. שבצו במשפט כל אחת מן הצורות, כך שאפשר יהיה להבין את משמעות כל צורה:

1) הַתְּקִים _____

הַתְּקוּמִם _____

2) מְתַפְּנֶנֶת _____

מְתַפְּנֵן _____

3) מְאִית _____

מְאוֹתָת _____

ב. הסבירו מה המטרה ביצירת שתי צורות מאותו שורש ובאותו בניין. _____

ג. האם גם בצורות **דוֹנוֹ** / **דִּינוֹ** קיימת אותה מטרה? _____. נימוק: _____

ד. האם זוג הפעלים **מְצוֹתָת** ו**מְצַטֵּט** דומים לזוגות שבסעיף א? _____

נמקו את תשובתכם:

ה. האם הפעלים **מְצַדֵּד** ו**מְצוֹדֵד** דומים לזוגות שבסעיף א? _____

נמקו את תשובתכם.

3. א. הפועל **לְהַתְּפַנֵּן** קשור לפעלים **לְהַתְּפַנֵּן** ו**לְהַתְּפַנֵּן**, אך שונה מהם. הוכיחו קביעה זו.

ב. שבצו במשפט כל אחד מן הפעלים המודגשים ב-א באופן שימחיש את ההבדל ביניהם:

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 הפיקוח על המקצועות העצמאיים

- ג. הקיפו את המילים ששורשיהן נוצרו באותה דרך כמו השורש של הפועל **לְהַתְּכִינֶנּוּ** :
שְׁקָלוּ, שְׁכָלוּ, צָלְצַל, הִתְאַוְרוּ, הִתְנוֹצָצוּ, מְשַׁעֲמֵם, זְמַרְרוּ, הִצְטַנְּנוּ, צָחֲקוּ, תִּכְלְלוּ, מְבוֹדָד, הִצְטַמְּרוּ.
 ד. ציינו בהכללה את הדרך שבה נוצרו הפעלים שהקפתם בסעיף ג.:

ה. העתיקו מסעיף ג שורשים מרובעים שלא הקפתם וציינו את הדרך שבה נוצרו:

_____ - _____
 _____ - _____
 _____ - _____
 _____ - _____

- ו. בשלוש מן המילים בסעיף ג השורש הוא של שלוש אותיות.
 (1) העתיקו את המילים וציינו את השורש ואת הבניין של כל אחת מהן.

_____ - _____, _____
 _____ - _____, _____
 _____ - _____, _____

(2) באיזו מן המילים יש דגש תבניתי?

(3) מדוע אין דגש תבניתי במילים האחרות?

ז. האם הפועל **תְּכַנֵּן** קשור בפעלים **לְהַתְּכִינֶנּוּ**, **לְהַתְּכִינֶנּוּ** ו**לְהַתְּכִינֶנּוּ**? _____
 נמקו את תשובתכם. _____

ח. האם הפועל **תְּכַנֵּן** קשור בפעלים **לְהַתְּכִינֶנּוּ**, **לְהַתְּכִינֶנּוּ** ו**לְהַתְּכִינֶנּוּ**? _____
 נמקו את תשובתכם. _____

ט. באילו מן המילים שלפניכם השורש נוצר בדרך התצורה של **תְּכַנֵּן**: (הקיפו).

תְּרַגֵּל, תְּצַפֵּת, תַּחְזֵק, עֲבֹרַת, תִּדְלַק, חֲבֵרַת, תִּגְבֵּר, תִּבְנֵת

י. לאחרונה חדר ללשונו הפועל **לְשַׁרְעַ**, שפירושו – לזרוע עוד בחלקה שיש בה אזורים דלילים. כתבו שלושה שורשים נוספים משלכם שנוצרו בדרך זו.

4. א. ציינו מה דומה ומה שונה בצמדי המילים המודגשות במשפטים שלפניכם:

(1) שקט **שׁוֹרֵר** בבית המשפט. איש האבטחה **צוֹפֵף** אותנו כדי לפנות מעבר לשופט.

_____ **שׁוֹרֵר** - _____ **צוֹפֵף**

(2) הילד **צוֹלֵל** בעולמות של דמיון. שוב הוא **שׁוֹרֵר** את הפזמון הידוע.

_____ **צוֹלֵל** - _____ **שׁוֹרֵר**

ב. שבצו בשני משפטים את הפועל **גוֹלֵל** כך שתתקבלנה שתי משמעויות שונות.

ציינו בניין, זמן וגוף לכל אחת מן הצורות בהקשרן במשפטים שכתבתם.

הטו את המילה בעבר או בעתיד כדי לוודא שהצורות שונות.

הטיה בזמן אחר	גוף	זמן	בניין	המילה גוֹלֵל במשפט

מדינת ישראל
משרד החינוך
הפיקוח על המקצועות העצמאיים

- ג. לאיזה חלק דיבור שייכת המילה **גולל** בצירוף: **נסתם הגולל על...**? _____
הסבירו את הצירוף: _____
שבצו את הצירוף במשפט: _____
- ד. בהחלטות האקדמיה ללשון עברית, לשמות: **גולל, סורג, שובר, עולל** – צורה נוספת: **גולל, שובר, סורג, עולל**.

- 1) מה, לדעתכם, הביא את האקדמיה להחלטה זו? _____
2) מהי הצורה העדיפה לדעתכם? נמקו. _____
- ה. לפניכם שתי צורות של השורש ס-ב-ב בניין פיעל והגדרותיהן העיקריות:

סָבַב – גרם, היה הסיבה ל...

סוּבַב – הקיף; נע מסביב ל...

שבצו כל אחת מהן במשפט כך שיהיה ניכר ההבדל במשמעות בין שתי הצורות.

_____ **סוּבַב**
_____ **סָבַב**